

C. 90. 10. 13. 6. 210

Ludovicus a. Lochau
possidet hunc librum

40

J. Jean: Christoph:
Minister

Spes servare solet, sublata
forte secunda

spe sola solor spes superesse
sinit.

Script. Rom. in Octavo
N. 40.

II. 2. 1. 80.

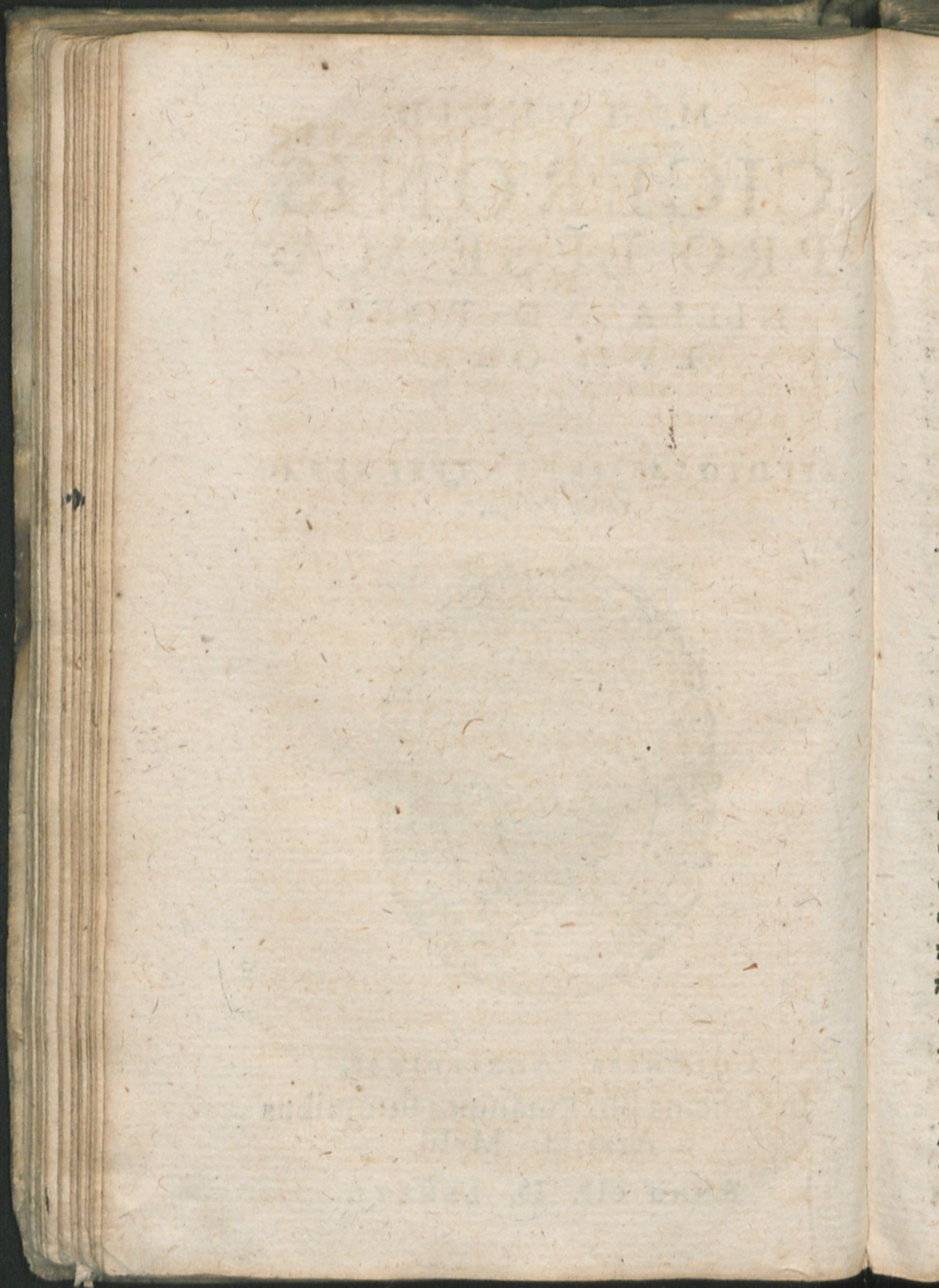

M. TVLLII.
CICERONIS
PRO LEGE MA-
NILIA AD POPV-
LVM ORA-
TIO.

STVDIOSAE IVENTVTI SEPA-
ratim excusa.

COLONIAE AGRIPPINAE,
In Officina Birckmannica sumptibus
Arnold. Mylij,
ANNO MD. LXXXVI.

M. T. CICERONIS
PRO LEGE MANILIA
AD POPVLVM O-
ratio.

VANQVAM mihi semper frequens
cōspectus vester multò iucūdis-
simus, hic aut̄ locus ad agēdū
amplissimus, ad dicendum ornatissimus
est visus Quirites: tamen hoc aditu
laudis, q̄ semper optimo cuiq̄, maximè
patuit, non mea me voluntas, sed
mea vitæ rationes ab ineunte etate
susceptæ prohibuerunt. Nam quum
antè per etatem nondum huius
authoritatem loci contingere au-
derem, statuerēq̄, nihil huc, nisi
perfectū ingenio, elaboratum in-
dustria, afferri oportere: omne
meum tempus amicorum temporibus
transmittendum putavi. Ita neq̄
hic locus vacuus vnquam fuit ab
ijs, qui vestram causam defenderent,
& meus labor in priuatorum
periculis castè, integreq̄, versatus,
ex vestro iudicio fructum est
amplissimum consequutus. Nam
quum propter dilationem
commitiorum ter Prætor primus
centuris cunctis renuntiatus
sum: facile intellexi Quirites,
& quid de me iudicaretis,
& quid alijs prescriberetis.
Nunc quæ & authoritatis in
me tantum sit, quantum vos
honoribus mandandum esse
voluistis: & ad agendum
facultatis tātum, quantum
homini vigilantī ex forensi
vsu propè quotidiana
dicendi exercitatio potuit
asserre: certè & si quid
etiam dicendo consequi
possim, ijs

ORATIO CICERONIS

ostendam potissimum, qui ei quoque rei fructum suo iudicio tribuendum esse censuerunt. Atque illud in primis mihi latandum iure esse video, quod in hac insolita mihi ex hoc loco ratione dicendi, causata oblatam est, in qua oratio nemini deesse potest. Dicendum est enim de Cn. Pompeij singulari, eximiaque virtute: huius autem orationis difficilius est exitum, quam principium inuenire. Itaque mihi non tam copia, quam modus in dicendo querendus est. Atque, ut inde oratio mea profiscatur, unde haec omnis causa ducitur, bellum graue, & periculosum vestris vectigalibus atque socijs, à duobus potentissimis regibus infertur, Mithridate, & Tigraue: quorum alter relictus, alter lacesitus, occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitrat, Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidie literae. quorum magna res aguntur in vestris vectigalibus exercendis occupata: qui ad me pro necessitudine, quae mihi est cum illo ordine, causam Reipublicae periculaque rerum suarum detulerunt: Bithynia, quae nunc vestra prouincia est, vicis exustos esse complures: regnum Ariobarzanis, quod finitimum est vestris vectigalibus, totum esse in hostium potestate: Lucillum magnis rebus gestis, ab eo bello discedere: huic qui succurrerit, non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum: vnum ab omnibus socijs, & ciuibus ad id bellum imperatorem deposci, atque expeti: eundem hunc vnum ab hostibus metui, praeterea neminem. Causa quae sit videtis: nunc quid agendum sit considerate. Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse

PRO LEGE MANILIA.

esse dicendum. Genus est enim eiusmodi, quod maxime vestros animos excitare, atque inflammare debet. agitur enim salus sociorum, atque amicorum: pro qua multa maiores vestri magna, et grauius bella gesserunt. Aguntur certissima populi Romani vectigalia, & maxima: quibus amissis, & pacis ornamenta, & subsidia belli requiretis: aguntur bona multorum ciuium, quibus est à vobis & imperatoribus reipub. consulendum. Et quoniam semper appetentes gloriae praeter ceteras gentes, atque auidi laudis fuistis, delenda est vobis illa macula Mithridatico bello superiore, qua penitus iam insedit, atque inueteravit in populi Romani nomine: quod is, qui vna die tota Asia, tot in ciuitatibus, vno nuntio, atque vna literarum significatione ciues Rom. necandos, trucidandosque denotauit, non modo adhuc poenam nullam suo dignam scelere suscepit, sed ab illo tempore annum iam tertium & vigesimum regnat, & ita regnat, vt se non Ponto, neque Cappadociae latebris occultare velit, sed emergere è patrio regno, atque in vestris vectigalibus, hoc est, in Asia luce versari. Etenim adhuc ita vestri cum illo rege contēderunt imperatores, vt ab illo insignia victoriae, non victoriam reportarent. Triumphauit L. Sylla, triumphauit L. Murena de Mithridate, duo fortissimi viri, & summi imperatores: sed ita triumpharunt, vt ille pulsus, superatusque regnaret. Veruntamen illis imperatoribus laus est tribuenda, quod egerunt: venia danda, quod reliquerunt: propterea, quod ab eo bello Syllam in Italiam Respub. Murenam Sylla reuocauit. Mithridates autem omne reliquum tempus

ORATIO CICERONIS

non ad obliuionem veteris belli, sed ad comparationem
 noui contulit. qui posteaquam maximas edificasset, or-
 nassetq; classes, exercitusq; permagnos, quibuscunq;
 ex gentibus potuisset, comparasset, Bosphoranis finiti-
 mis suis bellum inferre simulasset: vsque in Hispaniam
 legatos Ecbatanis misit ad eos duces, quibus cum tum
 bellum gerebamus: vt, quum duobus in locis disiunctissi-
 mis, maximeq; diuersis, vno consilio, ab vnis hostium
 copijs bellum terra mariq; gereretur: vos ancipiti con-
 tentione distracti de imperio dimicaretis. Sed tamen
 alterius partis periculum Sertorianæ, atq; Hispanien-
 sis, quæ multò plus firmamenti, ac roboris habebat, Cn.
 Pompeij diuino consilio ac singulari virtute depulsum
 est. In altera, parte ita res à L. Lucullo summo viro est
 administrata, vt initia illa gestarum rerum magna,
 atq; præclara, non fœlicitati eius, sed virtuti: hæc au-
 tem extrema, quæ nuper acciderunt, non culpæ, sed
 fortunæ tribuenda esse videantur. Sed de Lucullo di-
 cam alio loco, & ita, dicam Quirites, vt neque vera
 laus ei detracta oratione nostra, neq; falsa afficta esse
 videatur. Sed pro vestri imperij dignitate, atq; gloria,
 (quoniam is est exorsus orationis meæ) videte quæ vo-
 bis animum suscipiendum putetis. Maiores vestri sæpe,
 mercatoribus ac nauiculatoribus iniuriosius tractatis,
 bella gesserunt: vos tot ciuium Roman. millibus, vno
 nuntio, atq; vno tempore necatis, quo tandem animo
 esse debetis? legati quod erant appellati superbis, Corin-
 thum patres vestri totius Graciæ lumē extinctum esse
 voluerunt: vos eum regem inultum esse patiimini, qui
 legatum populi Romani consularem, vinculis, ac ver-
 beribus

PRO LEGE MANILIA.

beribus, atq; omni supplicio excruciatum necavit? illam
 libertatem civium Roman. imminutam non tulerunt:
 vos vitam ereptam negligetis? ius legationis verbo vi-
 olatum illi persequuti sunt: vos legatum populi Rom.
 omni supplicio interfectum, inultum relinquetis? vide-
 te, ne, ut illis pulcherrimum fuit, tantam nobis imperij
 gloriam relinquere: sic vobis turpissimum sit, illud, quod
 accepistis, tueri & conseruare non posse, Quid, quod
 salus sociorum summum in periculum, ac discrimen vo-
 catur? regno expulsus est Ariobarzanes rex, socius po-
 puli, Rom. atq; amicus: imminent duo reges toti Asiae,
 non solum vobis inimicissimi, sed etiam vestris socijs,
 atq; amicis. Ciuitates autem omneis, cuncta Asia, at-
 que Gracia, vestrum auxilium expectare propter pe-
 riculi magnitudinem coguntur. Imperatorem a vobis
 certum deponere, quum praesertim vos alium miseri-
 tis, neq; audent, neq; se id facere summo sine periculo
 posse arbitrantur. vident & sentiunt hoc idem, quod
 & vos, vnum virum esse, in quo summa sint omnia:
 & eum propè esse (quo etiam carent acrius) cuius ad-
 uentu ipso, atq; nomine, tametsi ille ad maritimum
 bellum venerit, tamen impetus hostium repressos esse
 intelligunt, ac retardatos. Hi vos, quoniam liberè lo-
 qui non licet, tacitè rogant, ut se quoq; sicut cetera-
 rum prouinciarum socios, dignos existimetis, quorum
 salutem tali viro commendetis. atque hoc etiam ma-
 gis quàm ceteros: quòd eiusmodi in prouinciam ho-
 mines cum imperio mittimus, ut, etiam si ab hoste
 defendant, tamen ipsorum aduentus in vrbes sociorum
 non multum ab hostili expugnatione differant. Hunc

ORATIO CICERONIS

audiebant antea nunc presentem vident, tanta temperantia, tanta mansuetudine, tanta humanitate: ut ij beatissimi esse videantur, apud quos ille diutissime commoratur. Quare, si propter socios nulla ipsi iniuria laceffiti maiores vestri cum Antiocho, cum Philippo, cum Aetholis, cum Pœnis bella gesserunt: quanto vos studio conuenit iniurijs prouocatos, sociorum salutem vnâ cū imperij vestri dignitate defendere? Præsertim cum de vestris maximis vectigalibus agatur, nam ceterarum prouinciarum vectigalia Quirites tanta sunt, ut his ad ipsas prouincias tutandas vix contenti esse possimus. Asia verò tam opima est, & fertilis, ut & vbertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat. Itaque hæc vobis prouincia Quirites, si & belli utilitatem, & pacis dignitatem sustinere vultis, non modò à calamitate, sed etiam à metu calamitatis est defendenda. Nã cæteris in rebus, cum venit calamitas, tū detrimentum accipitur: at in vectigalibus, non solum aduentus mali, sed etiam metus ipse affert calamitatem. nam cum hostium copia non longè absunt, etiam si irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio cõquiescit. Ita neq; exportu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest. Quare sepe totius anni fructus vno rumore periculi, atque vno belli terrore amittitur. Quo tandem animo esse existimatis aut eos, qui vectigalia vobis pensitant: aut eos, qui exercent, atque exigunt; cum duo reges cum maximis copijs propè adsint:

sint:

PRO LEGE MANILIA.

sint: cum vna excursio equitatus per breui tempore totius anni vectigal auferre possit: cum publicani familias maximas, quas in salinis habent, quas in agris, quas in portibus, atq; custodijs, magno periculo se habere arbitrentur? putatisne, vos illis rebus frui posse, nisi eos, qui vobis fructuosi sunt, conseruaueritis, non solum (vt antea dixi) calamitate, sed etiam calamitatis formidine liberatos? Ac ne illud quidem vobis negligendum est, quod mihi ego extremum proposueram, quum essem de belligenere dicturus, quod ad multorum bona ciuium Rom. pertinet, quorum vobis vestra sapientia Quirites habenda est ratio diligenter. Nam & publicani, homines & honestissimi, & ornatissimi, suas rationes, & copias in illam prouinciam contulerunt, quorum ipsorum per se res, & fortuna vobis cura esse debent. Etenim si vectigalia nervos esse reipub. semper duximus: eum certe ordinem, qui exercet illa, firmiter ceterorum ordinum recte esse dicemus. Deinde ceteris ex ordinibus homines gnaui, & industrii partim in Asia negotiantur, quibus vos absentibus consulere debetis: partim eorum, in ea prouincia pecunias magnas collocatas habent. Erit igitur humanitatis vestrae magnum eorum ciuium numerum calamitate prohibere: sapientiae, videre, multorum ciuium calamitatem a reipub. seiunctam esse non posse. Etenim illud primum parui refert, vos publicanis amissa vectigalia postea a victoria recuperare. Neq; enim iisdem redimendi facultas erit, propter calamitatem, neq; alijs volutas propter timorem: deinde, quod nos eadem Asia atq; idem iste Mithridates initio belli Asiatici docuit, id certe

ORATIO CICERONIS.

calamitate docti memoria retinere debemus. Nam
 tum, quum in Asia res magnas permulti amiserunt, sci-
 mus Romæ solutione impedita fidem concidisse. non e-
 nim possunt vna in ciuitate, multi rem, atq; fortunas
 amittere, vt non plureis secum in eandem calamitatē
 trahant. à quo periculo prohibete rempublicam: &
 mihi credite id, quod ipsi videtis, hæc fides, atq; hæc
 ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro versatur, im-
 plicita est cum illis pecunijs Asiaticis, & coheret: rue-
 re illa non possunt, vt hæc non eodem labefacta at amota
 concidant. Quare videte, num dubitandum vobis sit,
 omni studio ad id bellum incumbere, in quo gloria na-
 minis vestri, salus sociorum, vectigalia maxima, fortu-
 na plurimorum ciuium cum repub, defenduntur. Quo-
 niam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca
 dicam. Potest enim hoc dici, belli genus esse ita necessa-
 rium, vt sit gerendū: non esse ita magnum, vt sit, per-
 timescendum. In quo maximè laborandum est, ne for-
 tē à vobis, quæ diligentissimè prouidenda sunt, contem-
 nenda esse videantur. Atq; vt omnes intelligant, me L.
 Lucullo tantum impertire laudis, quantum forti viro
 & sapientissimo homini, & magno imperatori debeat-
 tur: dico, eius aduentu maximas Mithridatis copias
 omnibus rebus ornatas atque instructas, esse deletas,
 urbemq; Asia clarissimam, nobisq; amicissimam Cyzi-
 cenorum obsessam esse ab ipso rege maxima multitudi-
 ne, & oppugnatam vehementissimè: quam L. Lucul-
 lus virtute, assiduitate, consilio, summis obsidionis pe-
 riculis liberauit. Ab eodem imperatore classem ma-
 gnam & ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam
 studio

PRO LEGE MANILIA.

studio inflammato raperetur, superatam esse atque de-
 pressam: magnas hostium præterea copias multis præ-
 lijs esse delatas, patefactumque nostris legionibus esse
 Pontum, quæ antè populo Rom. ex omni aditu clausus
 esset: Sinopen, atque Amisum, quibus in oppidis erant
 domicilia regis, omnibus rebus ornata, atque referta, ca-
 terasque vrbes Ponti, & Cappadociae permultas, vno
 aditu, atque aduentu esse captas: regem spoliatum re-
 gno patrio, atque auito, ad alios se reges, atque alias
 gentes supplicem contulisse: atque hac omnia saluis po-
 puli Rom. socijs, atque integris vectigalibus esse gesta.
 Satis opinor hoc esse laudis: atque ita reputo, vt hoc vos
 intelligatis, à nullo istorum, qui huic obtrectant legi,
 atque causæ, L. Lucillum similiter ex hoc loco esse lau-
 datum. Requiretur forte nunc, quemadmodum, cum
 hac ita sint, reliquum possit esse magnum bellum. Co-
 gnoscite Quirites: non enim sine causa quæri videtur.
 Primum ex suo regno sic Mithridates profugit, vt ex
 eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur:
 quam prædicat in fuga fratris sui membra in his locis,
 quæ se parens persequeretur, dissipauisse, vt eorum col-
 lectio dispersa, mærorumque patrius, celeritatem perse-
 quendi retardaret: sic Mithridates fugiēs, maximam
 vim auri, atque argenti pulcherrimarumque rerum om-
 nium, quas & à maioribus acceperat, & ipse bello su-
 periore ex tota Asia direptas in suum regnum cõgessè-
 rat, in Ponto omnem reliquit. Hac dum nostri colli-
 gunt omnia diligentius, rex ipse è manibus effugit. Ita
 illum in persequendi studio mærorum, hos latitia retar-
 dauit: hunc in illo timore, & fuga, Tigranes rex Ar-

menius

ORATIO CICERONIS.

menius excepit, diffidentemq; rebus suis confirmavit,
 & afflictum erexit, perditumq; recreavit. Cuius in re-
 gnum posteaquam L. Lucullus cum exercitu venit, plu-
 res etiam gentes contra imperatorem nostrum conci-
 tatae sunt. erat enim metus iniectus ijs nationibus, quas
 nunquam populus Rom. neque laceffandas bello, neque
 tentandas putavit. Erat etiam alia grauis, atq; vehe-
 mens opinio, quae per animos gentium barbararum
 peruaserat, fani locupletissimi & religiosissimi diripi-
 endi causa in eas oras nostrum exercitum esse addu-
 ctum. Ita nationes multae, atq; magna nouo quodam
 terrore ac metu concitabantur. Noster autem exerci-
 tus, etsi urbem ex Tigranis regno ceperat, & praelijs usus
 erat secundis, tamen nimia longinquitate locorum, ac
 desiderio suorum commouebatur. His iam plura non
 dicam. Fuit enim illud extremum, vt ex his locis à mi-
 litibus nostris reditus magis maturus, quam processus
 longior quaereretur. Mithridates autem, & suam
 manum iam confirmarat: & eorum, qui se ex eius regno
 collegerant, & magnis aduentitijs multorum regum,
 & nationum copijs iuuabatur. Hoc iam fere sic fieri so-
 lere accepimus, vt regum afflictæ fortunæ facile multo-
 rum opes alliciant ad misericordiam. maximeq; eorū
 qui aut reges sunt, aut viuunt in regno, vt regale ijs no-
 men magnum, & sanctum esse videatur. Itaq; tantū
 victus efficere potuit, quātum incolumis nunquam est
 ausus optare. nam quum se in regnum recepisset suum,
 non fuit eo contentus, quod ei præter spem acciderat, vt
 illam, posteaquam pulsus erat, terram vnquam attin-
 geret, sed in exercitum vestrum clarum atq; victorem
 impetum

PRO LEGE MANILIA.

impetum fecit. Sinite hoc loco Quirites, sicut poëtae solent, qui res Romanas scribunt, praterire me nostram calamitatem, quae tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli non ex praelio nuncius, sed ex sermone rumor afferret. Hic in ipso illo malo, gravissimaque belli offensione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex parte ijs incommodis mederi fortasse potuisset, vestro iussu coactus, quod imperij diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putavistis, partim militum, qui iam stipendijs confectis erant, dimisit: partim Glabrioni tradidit. Multa prater eo consulto, sed ea vos coniectura perspiciatis quantum illud bellum futurum putetis, quod coniungant reges potentissimi, renouent agitatae nationes, suscipiant integrae gentes, nouus imperator vester accipiat vetere expulso exercitu. Satis mihi multa verba fecisse videor, quare hoc bellum esset genere ipso necessarium, magnitudine periculosum: restat ut de Imperatore ad id bellum deligendo, ac tantis rebus praeficiendo dicendum esse videatur. Utinam Quirites virorum fortium atque innocentium copiam tantam haberetis: ut haec vobis deliberatio difficilis esset, quemnam potissimum tantis rebus, ac tanto bello praeficiendum putaretis. Nunc vero quum sit vnus Cn. Pompeius, qui non modo eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed etiam antiquitatis memoriam, virtute superarit: quae res est, quae cuiusquam animum in hac causa dubium facere possit? Ego enim sic existimo, in summo imperatore quatuor has res inesse oportere: scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior vnquam

quam

ORATIO CICERONIS.

quam aut fuit, aut esse debuit? qui è ludo, atq; pueri-
 tia disciplina, bello maximo, atq; acerrimis hostibus,
 ad patres exercitum, atq; in militia disciplinam pro-
 fectus est: qui extrēma pueritia miles fuit summi im-
 peratoris: ineunte adolescentia maximi ipse exercitus
 imperator: qui saepius cum hoste conflixit, quàm quis-
 quam cū inimico concertauit: plura bella gessit, quàm
 ceteri legerunt: plureis prouincias confecit, quàm alij
 concupiuerunt: cuius adolescentia ad sciētiam rei mi-
 litaris non alienis praeceptis, sed suis imperijs: nō offen-
 sionibus belli, sed victorijs: non stipendijs, sed trium-
 phis est traducta. Quod deniq; genus belli esse potest,
 in quo illum non exercuerit fortuna reipublicae? Ciui-
 le, Africanum, Transalpinum, Hispaniense, mistum ex
 ciuitatibus, atque ex bellicosissimis nationibus, seruile,
 nauale bellum, varia & diuersa genera & bellorum
 & hostium, non solum gesta ab hoc vno, sed etiam con-
 fecta, nullam rem esse declarant in vsu militari posi-
 tam, quae huius viri scientiam fugere possit. Iam verò
 virtuti Cn. Pompeij quae potest par oratio inueniri?
 quid est, quod quisquam aut dignum illo, aut vobis no-
 uum, aut cuiquam inauditum possit afferre? non enim
 illae sunt solae virtutes imperatoriae, quae vulgo existi-
 mantur, labor in negotijs, fortitudo in periculis, indu-
 stria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in
 prouidendo: quae tanta sunt in hoc vno, quanta in om-
 nibus reliquis imperatoribus, quos aut vidimus, aut au-
 diuimus, non fuerunt. Testis est Italia, quam ille ipse
 victor L. Sylla huius virtute, & consilio, confessus est
 liberatam. Testis est Sicilia, quam multis vndiq; cin-
 ctam

PRO LEGE MANILIA.

Etiam periculis, non terrore belli, sed celeritate consilij
explicauit. Testis est Africa, quæ magnis oppressa hosti-
um copijs, eorum ipsorum sanguine redundauit. Te-
stis est Gallia, per quam legionibus nostris in Hispani-
am iter, Gallorum internecione patefactum est. Te-
stis est Hispania, quæ sepius plurimos hostes ab hoc
superatos prostratosq; conspexit. Testis est iterum, &
sepius Italia: quæ cum seruile bello tetro, periculosoq;
premeretur, ab hoc auxilium absente expetiuit: quod
bellum expectatione Pompeij attenuatum, atq; immi-
nutum est, aduentu sublatum, ac sepultum. Testes ve-
rò iã omnes ora, atq; omnes exteragentes ac nati-
ones: deniq; maria omnia, tum vniuersa, tum in sin-
gulis oris omnes sinus atq; portus. Quis enim toto ma-
ri locus per hos annos aut tam firmum habuit presi-
dium, vt tutus esset? aut tam abditus, vt lateret? quis
nauigauit, qui non se aut mortis aut seruitutis pericu-
lo committeret, quum aut hyeme, aut referto prædo-
num mari nauigaret? Hoc tantum bellum, tam turpe,
tam vetus, tam latè diuisum, atque dispersum, quis vris
quam arbitraretur, aut ab omnibus imperatoribus v-
no anno, aut omnibus annis ab vno imperatore confici
posse? quam prouinciam tenuistis à prædonibus liberam
per hosce annos? quod vectigal vobis tutum fuit? quem
socium defendistis? cui presidio classibus vestris fuistis?
quam multas aut metu relictas, aut à prædonibus ca-
ptas vrbes esse sociorum? sed quid ego longinqua com-
memoro? fuit hoc quondã, fuit proprium populi Rom.
longè à domo bellare, & propugnaculis imperij, socio-
rum fortunas, non sua tecta defendere. Socijs vestris

ego

ORATIO CICERONIS.

ego mare clausum per hosce annos dicam fuisse? quum exercitus nostri Brundusio nunquam nisi summa hyeme transmiserunt. Quid, ad nos cum ab exteris nationibus venirent, captos querar? quum legati populi Rom. redempti sint, mercatoribus tutum mare tum fuisse dicam, quum duodecim secure: in prædonum potestatem peruenerint? quid aut Colophonem, aut Samum nobilissimas vrbes, innumerabilesq; alias captas esse commemorem? cum vestros portus atque eos portus, quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestate sciatis? an verò ignoratis, portum Caietæ celeberrimum, atq; plenissimum nauium, inspectante Pratore, à prædonibus esse direptum? ex Miseno autem, eius ipsius liberos, qui cum prædonibus antea ibi bellum gesserat, à prædonibus esse sublatos? nam quid ego Hostiense incommodum, atq; illam labem, atq; ignominiam reip. querar? quum propè inspectantibus vobis, classis ea, cui Consul populi Rom. præpositus esset, à prædonibus capta, atq; oppressa est. Proh dij immortales, tam tane vnus hominis incredibilis ac diuina virtus, tam breui tempore lucem asferre reipub. potuit? vt vos, qui modo ante ostium Tyberinum classem hostium videbatis, ij nunc nullam intra oceani ostium prædonum nauem esse audiatis. Atq; hæc qua celeritate gesta sint, quamquã videtis tamè à me in dicendo prætereunda nō sunt. Quis enim vnquã, aut obeundi negotij, aut consequendi questus studio, tam breui tempore, tot loca adire, tantos cursus cōficere potuit, quam celeriter Cn. Pompeo duce belli impetus nauigauit? qui Siciliam adiit, Africam explorauit, inde Sardiniam cum classe venit, non
dum

PRO LEGE MANILIA.

dum tempestiuo ad nauigandum mari, atq; hac tria frumentaria subsidia reip. firmissimis praesidijs, classibusq; muniuit, inde se quum in Italiam recepisset, duabus Hispanijs, & Gallia Cisalpina, praesidijs, ac nauibus confirmata, missis item in oram Illirici maris, & in Achaiam, omnemq; Graeciam nauibus, Italiae duo maria maximis classibus, firmissimisq; praesidijs adornauit: ipse autē, vt à Brundusio profectus est, vnde quinquagesimo die totam ad imperium populi Rom. Cili-
ciam adiunxit, omnes qui vbiq; praedones fuerūt, partim capti, interfectiq; sunt, partim vnius huius imperio, ac potestati se dediderunt. Idem Cretensibus, cum ad eum vsq; in Pamphiliam legatos deprecatoresq; misissent, spem deditiois non ademit, obsidesq; imperauit. Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longē lateq; dispersum, quo bello omnes gentes, ac nationes premebantur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, in eūte vere suscepit, media astate confecit. Est hac diuina, atq; incredibilis virtus imperatoris. Quid caetera, quas pauld antē commemorare coepērā, quanta, atq; quam multa sunt? non enim solum bellandi virtus in summo atque perfecto imperatore querenda est, sed multa sunt artes eximiae, huius administrae, comitesq; virtutis. Ac primum quanta innocentia debent esse imperatores? quanta deinde omnibus in rebus temperantia? quanta fide? quanta felicitate, quanto ingenio, quanta humanitate? quae breuiter, qualia sint in Cn. Pompeio, consideremus. Summa enim sunt omnia Quirites: sed ea magis ex aliorum contentione, quā ipsa per sese cognosci, atque intelligi possunt.

B

Quem

ORATIO CICERONIS

Quem enim possumus imperatorem aliquo in numero
 putare, cuius in exercitu veneant centuriatus, atque
 venierint? quid hunc hominem, magnum, aut amplum
 de Repub. cogitare, qui pecuniam ex arario deprom-
 ptam ad bellum administrandum, aut propter cupidi-
 tatem prouinciae magistratibus diuiserit, aut propter
 auaritiam Romae in questu reliquerit? vestra admur-
 muratio facit Quirites, ut agnoscere videamini, qui
 haec fecerint. Ego autem neminem nomino: quare i-
 rasci mihi nemo poterit, nisi qui antè de se voluerit cõ-
 fiteri. Itaq; propter hanc auaritiam imperatorum,
 quantas calamitates, quocunq; ventum sit, nostri ex-
 ercitus ferant, quis ignorat? itinera, quæ per hosce an-
 nos in Italia per agros, atque oppida ciuium Roman.
 nostri imperatores fecerunt, recordamini: tum faci-
 lius statuetis, quid apud exterâs nationes fieri existi-
 metis. Vtrum plures arbitramini per hosce annos mi-
 litum vestrorum armis hostium vrbes, an hybernis, soci-
 orum ciuitates esse deletas? neq; enim potest exercitûs
 is continere imperator, qui seipsum non continet: neq;
 seuerus esse in iudicando, qui alios in se seueros esse iu-
 dices non vult. Hic miramur hunc hominem tantum
 excellere cæteris, cuius legiones sic in Asiam peruene-
 runt, ut non modò manus tantum exercitus, sed ne vesti-
 gium quidem cuiquam pacato nocuisse dicatur? Iam
 verò quemadmodum milites hybernent, quotidie ser-
 mones, ac literæ præferuntur: non modò ut sumptum
 faciat in militem, nemini vis affertur: sed ne cupienti
 quidem cuiquam permittitur. Hyemis enim, non auari-
 tia perfugium maiores nostri in sociorum, atq; amico-
 rum:

PRO LEGE MANILIA.

rū tectis esse voluerunt. Age verò ceteris in rebus qua-
li sit temperantia, considerate. Vnde illam tantam ce-
leritatem, & tam incredibilem cursus initium puta-
tis? nō enim illum eximia vis remigum, aut ars inaudi-
ta quaedam gubernandi, aut venti aliqui noui tam ce-
leriter in vltimas terras pertulerunt. sed hæ res, quæ
ceteros remorari solent, non retardarunt. Non auari-
tia ab instituto cursu ad prædam aliquam reuocauit,
non libido ad voluptatem, non amœnitas ad delectati-
onem, non nobilitas vrbis ad cognitionem, non deniq;
labor ipse ad quietem postremò signa, & tabulas, cæ-
teraq; ornamenta Græcorum oppidorum, quæ ceteri
tollenda esse arbitrantur, ea sibi ille ne visenda quidem
existimauit. Itaq; omnes quidem nunc in his locis Cn.
Pompeium sicut aliquem non ex hac vrbe missum. sed
de cælo lapsum intuētur: nunc deniq; incipiunt crede-
re, fuisse homines Ro. hac quondam abstinentia, quod
iam nationibus exteris incredibile, ac falsò memoriæ
proditum videbatur. Nunc imperij nostri splendor illis
gentibus lucet: nunc intelligunt, non sine causa maio-
res suos tum, cum, hac temperantia magistratus habe-
bamus, seruire populo Rom. quam imperare alijs ma-
luisse. Iam verò ita faciles aditus ad eum priuatorum,
ita libera querimonie de aliorum iniurijs esse dicuntur,
vt is, qui dignitate principibus excellit, facilitate par
infimis esse videatur. Iam, quantum consilio, quantum
dicendi grauitate & copia valeat, in quo ipso inest
quædam dignitas imperatoria, vos Quirites, hoc ipso
in loco sæpè cognostis. Fidē verò eius inter socios quā
tam existimari putatis? quam hostes omnium gentium

ORATIO CICERONIS

*sanctissimam esse iudicarint. Humanitate iam tanta est, ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem eius pugnantes timuerint, an mansuetudinem victi dilexerint. Et quisquam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmittendum sit? qui ad omnia vestrae memoriae bella conficienda, diuino quodam consilio natus esse videatur. Et quoniam autoritas multum quoque in bellis administrandis, atque imperio militari valet: certè nemini dubium est, quin ea in re ille idem ipse imperator plurimum possit. Vehementer autem pertinere ad bella administranda, quid hostes, quid socij de imperatoribus vestris existiment, quis ignorat? cum sciamus, homines in tantis rebus, ut aut contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus fama, quam aliqua certa ratione commoueri. Quod igitur nomen vnquam in orbe terrarum clarius fuit? cuius res gestae pares? de quo homine vos, id quod maximè facit auctoritatem, tanta & tam praecleara iudicia fecistis? An verò vsquam vllam esse oram tam desertam putatis, quò non illius diei fama peruaserit, cum vniuersus populus Rom. referto foro, repletisq; omnibus templis, ex quibus hic locus conspici potest, vnum sibi ad commune omnium gentium bellum Cn. Pompeium imperatorem depoposcit? Itaque vt plura non dicam, neq; aliorum exemplis confirmem, quantum huius auctoritas valeat in bello, ab eodem Cn. Pompeio omnium rerum egregiarum exempla sumantur, qui quo die à vobis maritimo bello praepositus est imperator, tanta repente vilitas annonae ex summa inopia, & caritate rei frumentariae cōsecuta est, vnius
spe &*

PRO LEGE MANILIA:

spe & nomine, quantam vix ex summa vbertate agro-
rum diuturna pax efficere potuisset. Iam verò accepta
in Ponto calamitate ex eo praelio, de quo vos paulo an-
tè inuitus admonui, cum socij pertinuissent, hostium
opes, animiq; creuissent, cum satis firmum presidium
prouincia non haberet, amisissetis Asiam Quirites, nisi
id ipsum eius temporis diuinitus Cn. Pompeium ad eas
regiones fortuna populi Rom. attulisset. Huius ad-
uentus, & Mithridatem insolita inflammatum victo-
ria continuit, & Tigranem magnis copijs minitantiem
Asia retardauit. Et quisquam dubitabit, quid virtu-
te profecturus sit, qui tantum auctoritate profecerit?
aut quàm facile imperio, atque exercitu socios, & ve-
tigalia conseruaturus sit, qui ipso nomine, ac rumore
defenderit? Age verò, illa res quantam declarat eius-
dem hominis apud hostes populi Romani auctoritatem,
quòd ex locis tam longinquis, tam diuersis, tam breui
tempore omnes vnà huic se dederunt: quòd Creten-
sium legati, cum in eorum insula noster imperator, ex-
ercitusq; esset, ad Cn. Pompeium in vltimas propè ter-
ras venerunt, eiq; ferè omnes Cretenesium ciuitates
dedere velle dixerunt? Quid idem ipse Mithridates,
nonne ad eundem Cn. Pompeium legatum vsq; in Hi-
spaniam misit? eumq; Pompeius legatum semper iudi-
cauit: ij, quibus semper erat molestum, ad eum potissi-
mum esse missum, speculatorem, quàm legatum iudica-
ri maluerunt. Potestis igitur ià constituere Quirites,
hanc auctoritatē multis postea reb. gestis, magnisq; ve-
stris iudicijs amplificatā, quantū apud illos reges, quā-
tum apud exterarum nationes, valituram esse existimetis

ORATIO CICERONIS

Reliquum est ut de felicitate, quam præstare de seipso nemo potest, meminisse, & commemorare de altero possumus. sicut æquum est homini de potestate deorum, timere, & pauca dicamus. Ego enim sic existimo, Maximo, Marcello, Scipioni, Mario, & cæteris magnis imperatoribus, non solum propter virtutem, sed etiam propter fortunam, sæpius imperia mandata, atque exercitus esse commissos. fuit enim profectò quibusdam summis viris quedam ad amplitudinem, & gloriam, et ad res magnas benè gerendas diuinitus adiuncta fortuna. De huius autem homini felicitate, quo de nunc agimus, hac utar moderatione dicendi, non ut in illius potestate fortunam positam esse dicam, sed ut præterita meminisse re iqua sperare videamur: ne aut inuisa dijs immortalibus nostra oratio, aut ingrata esse videatur. Itaque non sum prædicaturus Quirites, quantas ille res domi, militiæque, terra, marique, quantaque felicitate gesserit: ut eius semper voluntatibus non modò ciues assenserint, socij optemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti, tempestatesque obsecundarint. Hoc brevissimè dicam, neminem unquam tam impudentem fuisse, qui a dijs immortalibus tot, & tantas res tacitus auderet optare, quot, & quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt. Quod ut illi proprium ac perpetuum sit, Quir. cum communis salutis atque imperij, tum ipsius hominis causa, sicuti facitis, velle, & optare debetis. Quare cum & bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit: ita magnum, ut accuratissimè sit administrandum: & cum ei imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli sciètia singularis virtus, clariss.

PRO LEGE MANILIA:

clariss. authoritas, egregia fortuna: dubitabitis Quir.
 quin hoc tantum boni, quod à dijs immortalibus obla-
 tum, & datum est, in reip. conseruandam, atq; am-
 plificandam conferatis? Quòd si Romæ Cn. Pompeius
 priuatus esset hoc tempore, tamen ad tantum bellum is
 erat deligendus, atq; mittendus. cum ad ceteras sum-
 mas utilitates hac quoq; oportunitas adiungatur, vt
 in his ipsis locis adsit, vt habeat exercitū, vt ab ijs, qui
 habēt, accipere statim possit: quid expectamus? aut cur
 non ducibus dijs immortalibus, eidem, cui cetera sum-
 ma cum salute Reipub. commissa sunt, hoc quoq; bellū
 regium committimus? At enim vir clarissimus reip. &
 vestris beneficijs amplissimis affectus Qu. Catulus, i-
 temq; summis ornamentis honoris, fortune, virtutis, in-
 genij præditus, Qu. Hortensius ab hac ratione dissen-
 riunt. Quorum ego authoritatem apud vos multis lo-
 cis plurimum valuisse, et valere oportere confiteor. Sed
 in hac causa, tamen si cognoscitis authoritates contra-
 rias fortissimorum virorum, & clarissimorum tamen
 ommissis authoritatibus, ipsa re, & ratione exquirere
 possumus veritatem. Atq; hoc facilius, quòd ea omnia,
 quæ adhuc à me dicta sunt, iisdem isti vera esse conce-
 dunt, & necessarium bellum esse, & magnum, & in
 vno Cn. Pompeio summa esse omnia. Quid igitur, ait
 Hortensius? si vni omnia tribuenda sunt, vnum dignis-
 simum esse Pompeium: sed ad vnum tamen omnia de-
 ferri non oportere. Obsoleuit iam ista oratio, re multò
 magis, quàm verbis refutata. Nam tu idem Qu: Hor-
 tē si multa pro tua summa copia ac singulari facultate
 dicendi, & in senatu contra virum fortem A. Gabini-

B 4 um gra-

ORATIO CICERONIS

um grauius, ornateq; dixisti, quum is de vno imperatore cōtra prædones constituendo legem promulgasset, & ex hoc ipso loco permulta idem contra legem verba fecisti. Quid tum per deos immortales, si plus apud populum Romanum authoritas tua, quàm ipsius populi Romani salus, & vera causa valuisset, hodie hanc gloriam, atque hoc orbis terræ imperium teneremus? an tibi tum imperiū esse hoc videbatur, quum Po. Rom. Legati, Prætores, Questoresq; capiebantur? quum ex omnibus prouincijs commeatu, & priuato, & publico prohibebamur? quum ita clausa erant nobis omnia maria, vt neq; priuatam rem maritimam, neq; publicam iam obire possemus: quæ ciuitas antea vnquam fuit, nō dico Atheniensem, quæ satis latè quondam mare tenuisse dicitur: non Carthaginiensem, qui permultum classe, maritimisq; rebus valuerunt: non Rhodiorum, quorum vsq; ad nostram memoriam disciplina naualis, & gloria remansit: quæ ciuitas antea vnquam tam tenuis, tã parua insula fuit, quæ non portus suos, et agros & aliquam partem regionis, atq; oræ maritimæ per se ipsa defenderet? At hercle aliquot annos cōtinuos ante legem Gabiniam ille populus Ro. cuius vsq; ad nostram memoriam nomen inuictæ naualibus pugnis permanserat: magna, ac multò maxima parte non modò utilitatis, sed dignitatis atq; imperij caruit. Nos, quorum maiores Antiochium regem classe, Persemq; superauerunt omnibus naualibus pugnis Carthaginenses homines in maritimis rebus exercitatissimos paratissimosq; vicerunt: ij nullo in loco iam prædonibus pares esse poteramus: nos quoq; qui antea non modò Italiam tutam habe-

PRO LEGE MANILIA.

habebamus, sed omneis socios in vltimis oris authori-
tate nostri imperij saluos prestare poteramus: tum
cum in insula Delos tam procul à nobis, in Aegæo ma-
ri posita, quò omneis vndeq; cum mercibus, atq; one-
ribus commeabant, referta diuitijs, parua sine muro
nihil timebat: ijdem non modo prouincijs, atque oris
Italiae maritimis, ac portibus nostris, sed etiam Appia
iam via carebamus. Et his temporibus nò pudebat ma-
gistratus populi Romani in hunc ipsum locum ascende-
re, cum eum vobis maiores vestri exuuijs nauticis, &
classium spolijs ornatum reliquissent. Bonote animo
Qu. Hortensi populus Romanus, & ceteros, qui erant
in eadem sententia, dicere existimauit ea, quæ sentie-
batis: sed tamen in salute communi idem populus Rom.
dolori suo maluit, quam authoritati vestrae obtempe-
rare. Itaque vna lex, vnus vir, vnus annus, non mo-
dò nos illa miseria ac turpitudine liberauit, sed etiam
effecit, vt aliquando verè videremur omnibus genti-
bus ac nationibus terra marique imperare. Quò mihi
etiam indignius videtur obtrectatum esse adhuc, Ga-
binio dicam? an Pompeio? an vtrique? id quod est veri-
us, ne legaretur A. Gabinius Cn. Pompeio expetenti
ac postulanti, vtrum ille qui postulat legatum ad tan-
tum bellum quem velit, idoneus non est, qui impetret?
cum ceteri ad expilandos socios, diripiendasque pro-
uincias, quos voluerunt, legatos eduxerint? an ipse,
cuius lege salus, ac dignitas populo Rom. atq; omnibus
gentibus constituta est, expers esse debet gloriae eius
imperatoris, atque eius exercitus, qui consilio ipsi-
us, atque periculo est constitutus? An C. Falcidius,

ORATIO CICERONIS.

Qu. Metellus, Qu. Cælius Latinensis, Cn. Lentulus, quos omnibus honoris causa nomino, cum Tribuni pleb. fuissent, anno proximo legati esse potuerunt? in hoc vno Gabinio sunt tam diligentes? qui in hoc bello, quod lege Gabinia geritur, in hoc imperatore atque exercitu, quem per se ipse constituit, etiam præcipuo iure esse deberent. De quo legando spero Consules ad Senatum relatores: qui si dubitant, aut grauantur, ego me profiteor relaturum: neque me impedit Quirites inimicum edictum, quo minus fretus vobis vestrum ius beneficiumque defendam, neque præter intercessionem quicquam audiam. De qua (vt arbitror) isti ipsi qui minantur, etiam atque etiam qui id liceat, considerabunt. Mea quidem sententia Quirites vnus A. Gabinius belli maritimi, rerumque gestarum gloria Cn. Pompeio ascribitur, propterea quod alter vni id bellum suscipiendum vestris suffragiis detulit: alter delatum, susceptumque confecit. Reliquum est vt de Qu. Catuli auctoritate & sententia dicendum esse videatur. Qui cum ex vobis quæreret, si in vno Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid de eo factum esset, in quo spem essetis habituri, cepit magnum sue virtutis fructum, ac dignitatis, cum omnes propè vna voce in eo ipso vos spem habituros esse dixistis. Etenim talis est vir, vt nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam ille non & consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere possit. Sed in hoc ipso ab eo vehementissime dissentio, quod quod minus certa est hominum, ac minus diuturna vita, hoc magis Respub. dñ per deos immortales licet, frui debet summi hominis vita, atque virtute.

At enim

PRO LEGE MANILIA.

At enim nihil noui fiat contra exempla, atq; instituta
maiorum. Non dico hoc loco, maiores nostros semper
in pace consuetudini, in bello utilitati parauisse, sem-
per ad nouos casus temporum, nouorum consiliorum
rationes accommodasse: non dicam, duo bella maxima
Punicum, & Hispaniense ab vno imperatore esse con-
fecta, duas vrbes potentissimas, qua huic imperio ma-
ximè minabantur, Carthaginem, atque Numantiam
ab eodem Scipione esse deletas. non commemorabo,
nuper ita vobis patribusq; vestris esse visum, vt in vno
C. Mario spes imperij poneretur, vt idem cum Iugur-
tha, idem cum Cimbris, idem cum Theutbonis bellum
administraret: in ipso Cn. Pompeio, in quo noui con-
stitui nihil vult Qu. Catulus, quam multa sint noua
summaque Catuli voluntate, constituta, recordamini.
Quid tam nouum quam adolescentulum priuatum,
exercitum difficili Reipub. tempore conficere? confecit:
huic praesse? praesuit: rem optumè ductu suo gerere? ges-
sit. quid tam praeter consuetudinem, quam homini per-
adolescenti, cuius à Senatorio gradu aetas longè abes-
set, imperium, atque exercitum dari? Siciliam per-
mitti atque Africam, bellumque in ea administran-
dum? fuit in his prouincijs singulari innocentia, gra-
uitate, virtute: bellum in Africa maximum confecit,
victorè exercitum deportauit. Quid tam inauditum,
quam equitem Rom. triumphare: at eam quoque rem
populus Rom. non modo vidit, sed etiam studio omni
visendum putauit. Quid tam inusitatum, quam vt
cum duo consules clarissimi, fortissimiq; essent, eques
Rom. ad bellum maximum formidolosissimumq; pro
consule

ORATIO CICERONIS.

consule mitteretur? missus est. Quo quidem tempore, cum esset non nemo in Senatu, qui diceret, non oportere mitti hominem priuatum pro consule: L. Philippus dixisse dicitur, non se illum sua sententia pro consule, sed pro consulibus mittere. Tanta in eo Reip. bene gerenda spes constituebatur, vt duorum consulum munus adolescentis virtuti committeretur. Quid tam singulare, quam vt ex Senatusconsulto legibus solutus, consul ante fieret, quam vllum alium magistratum per leges capere licuisset? quid tam incredibile, quam vt iterum eques Romanus ex Senatusconsulto triumpharet? quae in omnibus hominibus noua, post hominum memoriam constituta sunt, ea tam multa non sunt quam haec quae, in hoc vno homine videmus. Atque haec tot exempla, tanta, ac tam noua, profecta sunt in eundem hominem à Qu. Catulo, atq; à ceterorum eiusdem dignitatis amplissimorum hominum autoritate. Quare videant, ne sit periniquum & non ferendum illorum auctoritatem de Cn. Pompeij dignitate à vobis comprobata semper esse, vestrum ab illis de eodem homine iudicium populiq; Roman. auctoritatem improbari: praesertim cum iam suo iure populus Rom. in hoc homine suam auctoritatem, vel contra omnes, qui dissentiunt, possit defendere, propterea quod istis reclamantibus vos vnum illum ex omnibus delegistis, quē bello praedonum praeponeretis. Hoc si vos temerè fecistis, & Reip. parum, consuluistis: rectè isti studia vestra suis consilijs regere conantur. Sin autem vos plus tum in republica vidistis: vos his repugnantibus per vosmetipsos dignitatem huic imperio, salutem orbi terrarum

PRO LEGE MANILIA,

terrarum attulistis, aliquando isti principes, & sibi,
& ceteris, populi Romani vniuersi authoritati parendum esse fateantur. Atque in hoc bello Asiatico, & regio, non solum militaris illa virtus, quæ est in Cn. Pompeio singularis, sed alia quoque virtutes animi multa, & magnæ requiruntur. Difficile est in Asia, Ciliicia, Syria, regnisque exterarum nationum ita versari vestrum imperatorem, vt nihil aliud quam de hoste ac laude cogitet. Deinde etiam, si qui sunt pudore ac temperantia moderatiores, tamen eos tales propter multitudinem cupidorum hominum nemo arbitratur. Difficile est dictu Quirites, quanto in odio simus apud exteras nationes, propter eorum, quos ad eas hoc anno cum imperio misimus, iniurias, ac libidines. Quod enim sanum putatis in illis terris nostris magistratibus religiosum? quam ciuitatem sanctam? quam domum satis clausam ac munitam fuisse? vrbes iam locupletes, ac copiosæ requiruntur, quibus causa belli propter diripiendi cupiditatem inferatur. Libenter hæc coram Quinto Catulo, & Quinto Hortensio disputarem summis & clarissimis viris. Nouerunt enim sociorum vulnera, vident eorum calamitates, querimonias audiunt. Pro socijs vos contra hostes exercitum mittere putatis? an hostium simulatione contra socios, atque amicos? quæ ciuitas est in Asia, quæ non modo vnius imperatoris, aut legati, sed vnius tribuni militum animos, ac spem capere possit? Quare etiam si quem habetis, qui collatis signis exercitus regios superare posse videatur, tamen nisi erit idem, qui se à pecunijs sociorum, qui ab eorum coniugibus, ac liberis,
qui

ORATIO CICERONIS.

qui ab auro, Gazaque regia, manus, oculos, animum
 cohibere possit: non erit idoneus, qui ab bellum Asia-
 ticum, regiumque mittatur. Ecquam putatis ciui-
 tatem pacatam fuisse, quae locuples sit? ecquam esse lo-
 cupletem, quae istis pacata esse videatur? Ora mariti-
 ma Quirites, Cn. Pompeium non solum propter rei
 militaris gloriam, sed etiam propter animi continen-
 tiam requisivit. Videbat enim populus Romanus, non
 locupletari quot annis pecunia publica, praeter paucos,
 neque eos quicquam assequi classium nomine, nisi ut
 detrimentis accipiendis maiora affici turpitudine vi-
 deremur. Nunc qua cupiditate homines, in prouinci-
 as, quibus iacturis, quibus conditionibus profiscan-
 tur, ignorant videlicet isti, qui ad vnum deferenda es-
 se omnia non arbitrantur. quasi verò Cn. Pompeium
 non cum suis virtutibus, tum etiam alienis vitijs ma-
 gnum esse videamus. Quare nolite dubitare, quin
 huic vni credatis omnia, qui inter annos tot vnus in-
 uentus sit, quem socij in vrbes suas cum exercitu venis-
 se gaudeant. Quod si auctoritatibus hanc causam Qui-
 rites confirmandam putatis, est vobis auctor vir bel-
 lorum omnium, maximarumque rerum peritissimus, P.
 Seruilius: cuius tanta res gesta terra marique extite-
 runt, ut, quum de bello deliberetis, auctor vobis gra-
 uior esse nemo debeat. Et C. Curio summis vestris
 beneficijs, maximisque rebus gestis, summo ingenio,
 & prudentia praeditus. Est Cn. Lentulus, in quo om-
 nes pro amplissimis vestris honoribus summum consi-
 lium, summam grauitatem esse cognoscitis. Est C.
 Cassius, integritate, virtute, constantia singulari. Quare
 videte

PRO LEGE MANILIA.

videte, num horum autoritatibus, an illorū orationē
qui dissentiunt respondere posse videamur. Quæ quum
ita sint C. Manili, primum istam tuam & legem, &
voluntatem, & sententiam laudo, vehementissimeq;
comprobo. Deinde te hortor, vt authore populo Rom.
maneas in sententia, ne uē cuiusquam vim, aut minas
pertimescas. Primum in te satis esse animi constan-
tiæq; arbitror. Deinde quum tantum multitudinem,
cum tanto studio adesse videamus, quantam non ite-
rum in eodem homine præsumendo vidimus, quid est
quod aut de re, aut de persiciendi facultate dubitemus?
ego autem, quidquid in me est studij, consilij, la-
boris, ingenij, quicquid hoc beneficio populi Rom. atq;
hac potestate prætoris, quicquid auctoritate, fide,
constantia possum, id omne ad hanc rem conficiendam
tibi, & populo Rom. polliceor, & defero, testorq; om-
nes deos, & eos maxime, qui huic loco, temploq; præ-
sident, qui omnium mentes eorum, qui ad Remp. ad-
eunt, maxime perspiciunt, me hoc neque rogatu fa-
cere cuiusquam, neque quo Cn. Pompeij gratiam mi-
hi per hanc causam conciliari putem, neque quo mihi
ex cuiusquam amplitudine, aut præsidia periculis, aut
adiumenta honoribus queram: propterea, quod peri-
cula facile, vt hominem præstare oportet, innocentia
tecti pellemus: honorem autem, neq; ab uno, neque ex
hoc loco, sed eadem nostra illa laboriosissima ratione
vita, si vestra voluntas feret, consequemur. Quamob-
rem quicquid in hac causa mihi susceptum est Quiri-
tes, id omne me Reipub. causa suscepisse confirmo: tan-
tumq; abest: vt aliquam bonam gratiam mihi quæsi-
dear,

ORAT. CICER. PRO L. M.
videar, vt multas etiam simultates partim obscuras,
partim apertas intelligam, mihi non necessarias, vobis
non inutiles suscepisse. Sed ego me hoc honore prædi-
tum, tantis vestris beneficijs affectum, statui Qui-
rites vestram voluntatem, & Reip. digni-
tatem, & salutem prouinciarum atq;
sociorum, meis omnibus commodis
& rationibus præferre
oportere.

FINIS.

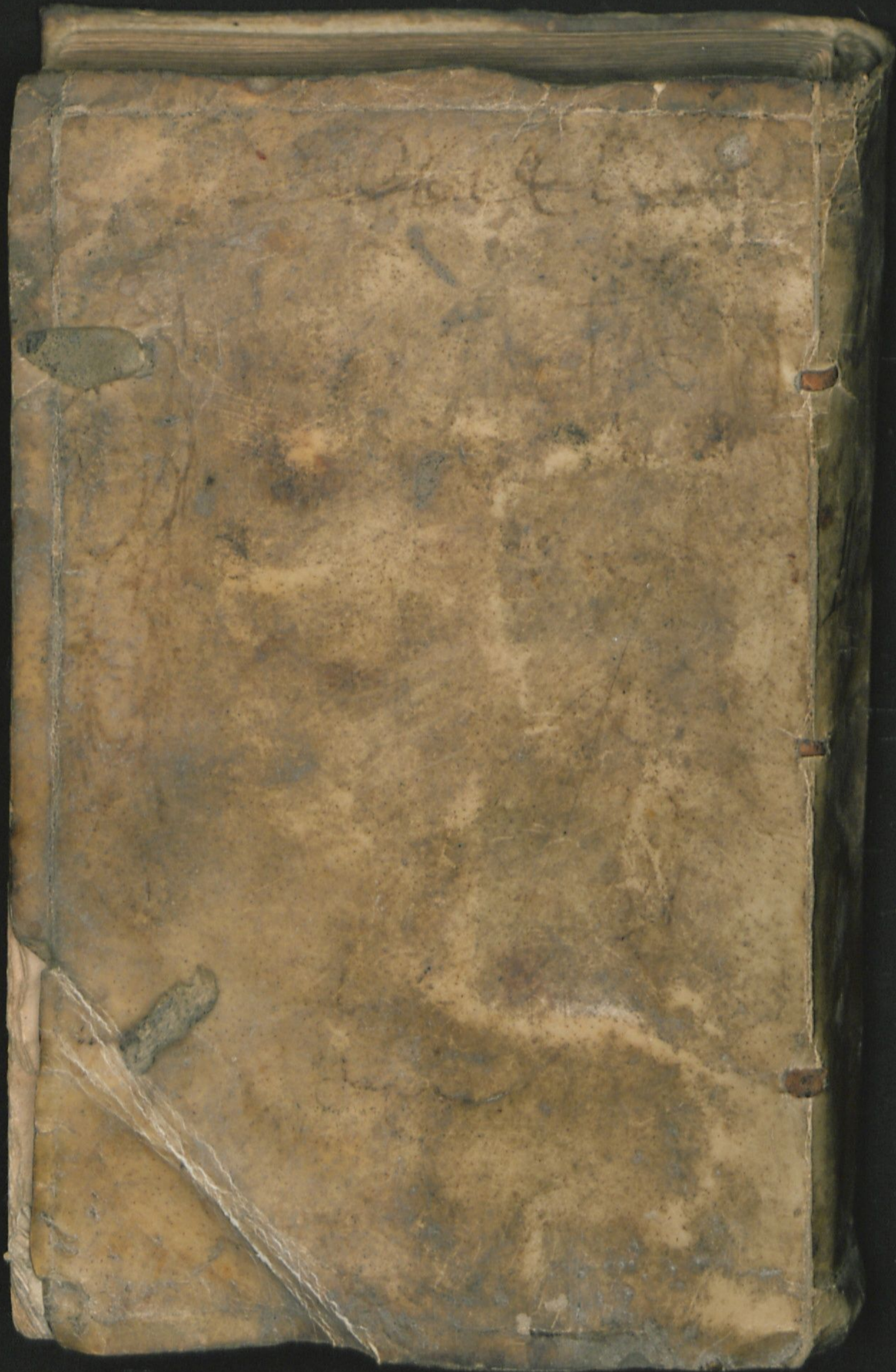

Quid

medicinis

58395

(x200 8442)

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
 Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

ANILIA.
 um mari, atq; hac tria
 missimis praesidijs, classi-
 It aliam recepisset, dua-
 ina, praesidijs, ac nau-
 ram Illirici maris, & in
 nauibus, Italiae duo ma-
 nisq; praesidijs adorna-
 rofectus est, vnde quin-
 rium populi Rom. Cili-
 q; praedones fuerunt, par-
 rtim vnus huius impe-
 Idem Cretensibus, cum
 legatos deprecatoresq;
 ademit. obsidesq; impe-
 diuturnum, tam longè
 eis gentes, ac nationes
 ctrema hyeme appara-
 estate confecit. Est hac
 imperatoris. Quid ca-
 orare coepera, quantæ,
 m solum bellandi virtus
 atore querenda est, sed
 administra, comitesq;
 innocentia debent esse
 nnibus in rebus tempe-
 elicitate, quanto inge-
 a breuiter, qualia sint
 us. summa enim sunt
 x aliorum contentione,
 etque intelligi possunt.
 Quem